

**MAVZU: FUTBOLDA 11-12 YOSHDAGI DARVOZABONLARNI
TEXNIK TAKTIK JIXATDA TAYYORLASHDA MAXSUS
MASHQLARNING AXAMIYATI.**

Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv
va texnologiyalar universiteti
2-kurs magistranti Agzamov Baxtiyor

Annotatsiya: Ushbu maqola 11–12 yoshdagi futbolchilar, xususan, darvozabonlarni texnik va taktika jihatdan tayyorlashda maxsus mashqlarning samaradorligini ilmiy jihatdan tahlil qiladi. Tadqiqot jarayonida maxsus tayyorgarlik mashqlari, o‘yin vaziyatlari va reaktiv reaksiyalarni rivojlantirishga qaratilgan mashqlar qo‘llanildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, maxsus mashqlar yosh darvozabonlarning refleks, pozitsiya, qo‘l-ko‘z koordinatsiyasi va tezkor qaror qabul qilish qobiliyatlarini sezilarli darajada oshiradi.

Annotation: This article scientifically analyzes the effectiveness of special exercises in the technical and tactical training of 11–12-year-old football players, specifically goalkeepers. During the study, special training exercises, game situations, and drills aimed at developing reactive responses were applied. The results indicate that these specialized exercises significantly improve young goalkeepers' reflexes, positioning, hand-eye coordination, and the ability to make quick decisions.

Kalit so‘zlar: futbol, darvozabon, texnika, taktika, maxsus mashqlar, yosh sportchi, reaktiv refleks, koordinatsiya, tezkor qaror qabul qilish.

Keywords: football, goalkeeper, technique, tactics, special exercises, young athlete, reactive reflex, coordination, quick decision-making.

Tadqiqotning dolzarbligi: Futbol dunyo miqyosida eng ommabop va jadal rivojlanayotgan sport turlaridan biri hisoblanadi. O'yinda har bir futbolchining vazifasi muhim bo'lsa-da, darvozabon pozitsiyasi jamoaning muvaffaqiyati uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Darvozabon o'yinning natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi, shuningdek, hujumni boshlash va jamoani tashkil etishda markaziy rol o'ynaydi. Shu bois, darvozabonlarning texnik va taktika jihatdan tayyorgarligi jiddiy e'tibor talab qiladi. 11–12 yoshdagi futbolchilar jismoniy, psixologik va kognitiv rivojlanishning muhim bosqichida bo'lib, ularning harakat ko'nikmalari va qaror qabul qilish qobiliyatlari shakllanmoqda. Bu yoshdagi futbolchilarda refleks, qo'l-ko'z koordinatsiyasi, tezkorlik va pozitsion tayyorgarlik kabi ko'nikmalar ayniqsa rivojlanishi kerak. Shu bilan birga, o'yin vaziyatlarini tez anglash va to'g'ri taktika bo'yicha harakat qilish qobiliyati ham mustahkamlanadi. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'plab maktab va sport to'garaklarida yosh darvozabonlar tayyorgarligi ko'proq umumiy jismoniy mashqlar va standart texnik mashqlar bilan cheklangan. Bu esa ularning o'yindagi samaradorligini pasaytiradi, qaror qabul qilish tezligini sekinlashtiradi va vaziyatga moslashish qobiliyatini cheklaydi. Shu nuqtai nazardan, maxsus mashqlarni ishlab chiqish va ularni tizimli ravishda qo'llash yosh darvozabonlarning texnik va taktika tayyorgarligini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, zamonaviy futbolda darvozabonning roli o'zgarmoqda: u nafaqat to'pni himoya qiladi, balki jamoaning hujumini tashkil etuvchi va tezkor qaror qabul qilishga qodir sportchi sifatida faoliyat yuritadi. Shu bois, 11–12 yoshdagi bolalarni maxsus texnik-taktik mashqlar orqali tayyorlash, ularni kelajakdagi yuqori darajadagi musobaqalarga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, u yosh darvozabonlarni o'yin jarayonida yuzaga keladigan turli vaziyatlarga tezkor javob bera oladigan, refleksi rivojlangan va pozitsion tayyorgarligi yuqori bo'lgan sportchilarga aylantirish imkoniyatini o'rganadi. Tadqiqot natijalari murabbiylar va pedagoglar uchun yosh futbolchilarning tayyorgarlik jarayonini optimallashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar beradi.

Tadqiqotning maqsadi: 11–12 yoshdagi futbolchilarning darvozabonlik texnika va taktikasini rivojlantirishda maxsus mashqlarning samaradorligini aniqlash va ularni amaliyotga tatbiq etish.

Tadqiqotning vazifalari

1. Yosh darvozabonlarning texnik va taktika ko'rsatkichlarini aniqlash.
2. Maxsus mashqlarni ishlab chiqish va sinovdan o'tkazish.
3. Mashqlar natijasida refleks, pozitsion tayyorgarlik va qaror qabul qilish qobiliyatidagi o'zgarishlarni tahlil qilish.
4. Olingan natijalarni jadval va diagramma yordamida vizual tarzda ko'rsatish.

Tadqiqotning tashkil etilishi: Zangota tumani 13-sonli o'rta ta'lim maktabi

Tadqiqot quyidagi bosqichlarda amalga oshirildi va jami **30 nafar 11–12 yoshdagi futbolchi** ishtirok etdi, shulardan 6 nafari darvozabon sifatida tanlandi:

1. **Nazariy qism:** Darvozabonlik texnika va taktikasining xususiyatlari, yosh futbolchilarda rivojlanish va jismoniy ko'rsatkichlar xususiyatlari o'rganildi. Ushbu bosqichda adabiyotlar tahlil qilindi va yosh darvozabonlarni tayyorlash uchun ilmiy asos yaratildi.
2. **Amaliy qism:** Maxsus mashqlar majmuasi ishlab chiqildi va 30 nafar futbolchi, shulardan 6 nafari darvozabon bilan sinovdan o'tkazildi. Mashqlar refleks, pozitsion tayyorgarlik, qo'l-ko'z koordinatsiyasi va tezkor qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratildi. Mashqlar 4 haftalik kurs bo'yicha haftada 3 marta amalga oshirildi.
3. **Tahlil:** Mashg'ulot oldi va mashg'ulotdan keyingi natijalar jadval va diagrammalarda aks ettirildi. Natijalar asosida maxsus mashqlarning yosh

darvozabonlarning texnik va taktika tayyorgarligini rivojlantirishdagi samaradorligi baholandi.

Tadqiqotning natijalari va muhokamasi

Jadval: Mashqlar natijalarining boshlang'ich va yakuniy ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	Mashg'ulotdan oldin	Mashg'ulotdan keyin	O'sish (%)	
Qo'l-ko'z koordinatsiyasi	6,2	8,5	+37%	
Refleks va tezkor reaksiyalar	5,8	8,1	+39%	
Pozitsion tayyorgarlik	6,5	8,7	+34%	
Qaror qabul qilish tezligi	5,5	8,0	+45%	

Izoh:Jadvaldan ko'rinib turibdiki, maxsus mashqlar qo'llanilishi natijasida barcha ko'rsatkichlar sezilarli darajada oshgan. Eng katta o'sish qaror qabul qilish tezligida kuzatilgan (+45%), bu darvozabonning o'yindagi samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Umumiy tahlil va muhokama:Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, maxsus mashqlar darvozabonlarning texnik va taktika jihatidan tayyorgarligini sezilarli darajada oshiradi. Mashqlar refleks, pozitsiya va qo'l-ko'z koordinatsiyasini rivojlantiradi hamda yosh darvozabonlarni o'yindagi noaniq vaziyatlarda tez va to'g'ri qaror qabul qilishga o'rgatadi. Shu bilan birga, mashqlarni tizimli va bosqichma-bosqich olib borish samaradorlikni oshiradi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot 11–12 yoshdagi futbolchilar, xususan darvozabonlarni texnik va taktika jihatdan tayyorlashda maxsus mashqlarning ahamiyatini ilmiy jihatdan o'rganishga bag'ishlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maxsus tayyorgarlik mashqlari yosh darvozabonlarning refleks, qo'l-ko'z koordinatsiyasi, tezkor reaktsiya,

pozitsion tayyorgarlik va qaror qabul qilish tezligini sezilarli darajada oshiradi. Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan maxsus mashqlar majmuasi yordamida yosh darvozabonlar o'yindagi vaziyatlarga tezroq va aniqroq javob bera olish qobiliyatini egalladi. Shu bilan birga, mashqlar tizimli va bosqichma-bosqich olib borilganda natijalar yanada barqaror bo'lishi aniqlangan. Jadval va diagrammalar tahlili ko'rsatdiki, qo'l-ko'z koordinatsiyasi +37%, refleks va tezkor reaksiyalar +39%, pozitsion tayyorgarlik +34%, qaror qabul qilish tezligi esa +45% ga oshgan. Bu o'sishlar yosh darvozabonlarning o'yin samaradorligini oshirishda maxsus mashqlarning dolzarb va samarali vosita ekanligini yaqqol ko'rsatadi. Shuni ta'kidlash lozimki, darvozabon pozitsiyasi murakkab va mas'uliyatli bo'lgani sababli, ularni tayyorlash jarayonida maxsus mashqlarni qo'llash nafaqat texnik va taktika ko'rsatkichlarini rivojlantiradi, balki psixologik barqarorlik, o'yinni to'liq tushunish va tezkor qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantirishga ham xizmat qiladi. Natijada, tadqiqot yosh futbolchilarning malakasini oshirish, murabbiylar uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqish va kelajakda darvozabon tayyorgarligini optimallashtirishga asos bo'lib xizmat qilishi mumkin. Shu bilan birga, tadqiqotning natijalari futbol maktablari va sport to'garaklarida 11–12 yoshdagi darvozabonlarni tayyorlash jarayonini tizimli va samarali tashkil etish imkonini beradi. Umuman olganda, maxsus texnik-taktik mashqlar yosh darvozabonlarning jismoniy, psixologik va taktika tayyorgarligini kompleks tarzda rivojlantiradi va ularni kelajakdagi yuqori darajadagi musobaqalarga tayyorlashda muhim ahamiyatga ega ekanligi ilmiy jihatdan tasdiqlandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Aliyev, I. S., & Alishov, N. E. (2023). *Investigation of training and improvement of technical training of goalkeepers in modern football*. Scientific News of Academy of Physical Education and Sport, 5(1). <https://www.sportsciencejournal.org/index.php/ssj/article/view/617>

2. Lethole, L., Kubayi, A., Toriola, A., Larkin, P., & Stone, J. A. (2024). **'Goalkeepers are players too': Key attributes coaches' look for in talented youth soccer goalkeepers.** BMC Sports Science, Medicine and Rehabilitation.
<https://bmcsportsscimedrehabil.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13102-024-01002-4>
3. Santos, F., Santos, J., Espada, M., Ferreira, C., Sousa, P., & Pinheiro, V. (2022). **T-pattern analysis of offensive and defensive actions of youth football goalkeepers.** Frontiers in Psychology.
<https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2022.957858/full>
4. Nurimov, R. I. (2015). **Futbol nazariyasi va uslubiyati.** ITA-PRESS, Toshkent.
<https://bestpublication.org/index.php/pedg/article/view/3006>
5. Taniberdiyev, A. A., & Rustamov, J. V. (2023). **Yosh futbolchilarni texnik-taktik tayyorgarligini baholash.** SO'NGI Ilmiy Tadqiqotlar Nazariyasi.
<https://bestpublication.org/index.php/sit/article/view/4837>
6. Abdullayev, F. D., & Zulunxo'jayev, M. M. (2023). **Yosh futbolchilarning texnik-taktik tayyorgarligi.** Research Focus International Scientific Journal. <https://refocus.uz/index.php/1/article/view/54>